

Justiční akademie

8. rodinněprávní symposium: Jak obstály závěry 1.-7. sympozia v čase a praxi

25. 10. 2024

Obsah

Úvod	2
Princip 1 – Soudní rozhodování v souladu s potřebami dětí.....	4
Princip 2 – Využití vědeckých důkazů při soudním rozhodování	5
8. sympozium k 1. sympoziu.....	7
8. sympozium k 2. sympoziu.....	10
8. sympozium k 3. sympoziu.....	13
8. sympozium k 4. sympoziu.....	16
8. sympozium k 5. sympoziu.....	18
8. sympozium k 6. sympoziu.....	20
8. sympozium k 7. sympoziu.....	24
Použité zdroje.....	25

Úvod

Ve dnech 23. – 25. října 2024 se v Kroměříži uskutečnilo 8. rodinněprávní symposium na téma „Jak obstály závěry 1. až 7. rodinněprávního symposia v čase a praxi“. Rodinněprávní symposium je novým formátem vzdělávací akce, která si klade za cíl – napříč profesemi a stupni soudní soustavy, včetně Ústavního soudu – v typových případech rodinného práva nalézat modelová řešení, která by odpovídala požadavkům kladeným na moderní opatrovnickou justici.

Cílem 8. symposia je zjistit, zda závěry přijaté v rámci symposií 1. až 7. obstály v čase, zda je nutné či vhodné některé z nich revidovat nebo doplnit a zda jsou souladné s justiční praxí. V rámci jeho přípravy byly okresní a krajské soudy požádány o zaslání rozhodnutí, která by na symposia přímo odkazovala nebo by souzněla s jejich závěry nebo by jejich závěry rozporovala. Celkem bylo zasláno 70 rozhodnutí. S výjimkou jednoho rozhodnutí odvolacího soudu ve věci protiprávní změny bydliště, jehož názor podpořil ve vyjádření též soud prvoinstanční, lze říci, že ve všech zbývajících rozhodnutích byl buď přímý odkaz na závěry symposií a soud jimi odůvodňoval své rozhodnutí, nebo rozhodnutí byla se závěry symposií souladná. V této souvislosti byla předchozí symposia revidována a nově zveřejněna na www.jacz.cz. Všechna symposia byla rovněž doplněna o přílohu, které sumarizuje související aktuální judikaturu (ESLP, ÚS, NSS).

Justiční akademie děkuje Nejvyššímu soud, krajským a okresním soudům za zaslání rozhodnutí, která se týkala otázek řešených symposií 1. až 7.

Symposia se zúčastnili:

Mgr. Ondřej Bouša, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Mgr. Radka Círková, Okresní soud v Českém Krumlově

JUDr. Kateřina Čuhelová, Ph.D., Krajský soud v Brně

Mgr. Kateřina Franková, Krajský soud v Praze

Mgr. Lenka Hubáčková, Obvodní soud pro Prahu 5

JUDr. Jaromír Jírsa, Ústavní soud České republiky

JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, Ph.D., Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Mgr. Michaela Kopalová, Mediační centrum Manofi

JUDr. Pavel Kotrady, Okresní soud ve Vsetíně

Mgr. Jana Kučerová (Němcová), Okresní soud v Českých Budějovicích

Mgr. Jakub Kvapil, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

JUDr. Tomáš Lichovník, Nejvyšší soud České republiky

Mgr. et Mgr. Lucie Matoušová, Ústavní soud České republiky

JUDr. Hana Nová, Obvodní soud pro Prahu 4

Mgr. Terezie Pemová, Justiční akademie

Mgr. Eva Petrová, Ministerstvo spravedlnosti ČR

Mgr. Vladimír Polák, Krajský soud v Ústí nad Labem

Mgr. Petr Sedlák, Ph.D., Krajský soud v Brně

JUDr. Renáta Šínová, Ph.D., Právnická fakulta v Olomouci

JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D., Právnická fakulta v Olomouci

Mgr. Jana Zapletalová Koláčková, HAVEL & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář

Mgr. Daniela Zemanová, Ústavní soud České republiky

8. rodinněprávní sympozium

Ke každému sympoziu jsou formou samostatných příloh shrnuty judikatury Nejvyššího soudu, Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva (pozn. každé sympozium má svou „Přílohu 1.“, ve které je aktuální výše uvedená judikatura) V rámci 8. sympozia byly zároveň formulovány základní teoretické, hodnotové a právní postuláty, která zastřešují všechna uskutečněná sympozia.

Princip 1 – Soudní rozhodování v souladu s potřebami dětí

Děti ke svému zdravému vývoji potřebují láskyplné, bezpečné, vztahově stabilní prostředí, ve kterém mohou budovat a udržovat vztahy s oběma svými rodiči. Děti potřebují zažívat výchovu bez fyzického a psychického násilí, zneužívání a zanedbávání. Děti potřebují rozumět vztahům, situacím a světu, ve kterém žijí a potřebují mít možnost se vyjadřovat k záležitostem, které se jich týkají.

Tato východiska se prolínají všemi dosavadními sympozii. Jednotlivá témata se vzájemně doplňují, rozšiřují poznání či nabízí jiný úhel pohledu na potřeby a vývoj dítěte. A umožňují nahlížet na rozhodování v opatrovnické justici prizmatem interdisciplinarity a na vědeckých důkazech založené praxe.

Sympozii, která se věnují rodinnému právu soukromému (péče rodičů, styk s dítětem, věci pro dítě významné), se vine jako červená nit teze, že základní potřebou dítěte, jeho právem a jeho nejlepším zájmem je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči s tím, že tuto maximu zpravidla naplní takové uspořádání poměrů dítěte, při kterém jsou do jeho života ekvivalentně zapojeni oba rodiče. Lze konstatovat, že ústavní i podústavní právo upravují vztah mezi dítětem a rodičem zcela v intencích současného vědeckého poznání v oborech zabývajících se potřebami dětí.

První a třetí symposium s odkazem na odbornou literaturu (Galatzer-Levy, R. M., Kraus, L., Galatzer-Levy, J., /2009/; Goldstein a kol. /2016/) upozornilo na skutečnost, „...že omezení styku s jedním z rodičů nebo dokonce jeho vyloučení z výchovy, byť dočasné, má v situaci rozpadu rodiny, z hlediska dalšího vývoje dítěte a jeho budoucího života nejvíce negativní a v některých případech i devastující následky. Nepřítomnost jednoho rodiče ve výchově je sama o sobě rizikovým faktorem pro další negativní jevy, jako je zanedbávání, týrání, ale též zvyšuje riziko budoucí sociální maladaptace atp. Rozpad rodiny je konsensuálně hodnocen jako situace s vysoce traumatickým potenciálem, který může mít negativní a komplexní dopad na duševní stav dítěte i jeho vývoj, stejně tak na duševní zdraví jeho rodičů. Přesto lze rodičům i dítěti u řady obtíží – např. adaptační obtíže, zvýšená depresivita, neurotické obtíže atp. nabídnout konkrétní a efektivní pomoc. To se ovšem nevztahuje na narušený vztah dítěte k jednomu z rodičů, zvláště v situaci intenzivního rodičovského konfliktu. V těchto případech nejsou známy efektivní programy nápravy těchto vztahů a většina pokusů o terapii je v praxi i v dostupných studiích neefektivní. Je pozitivním závazkem státu na poli ochrany rodinného života možnému narušování vztahu mezi dítětem a rodičem předcházet již od samého začátku rozpadu rodiny. Přičemž jedinou možnou prevencí je vytváření ekvivalentních možností rozvoje vztahu dítěte a rodiče. Pro naplnění pozitivního závazku státu na poli ochrany rodinného života se tak jeví jako primární, aby soudy předcházely způsobem vedení řízení a svým rozhodnutím narušení vztahu rodiče a dítěte...“

Sympozia, která se věnovala ohroženým dětem, zdůraznila, že primárně je vždy zapotřebí zajistit bezpečí dítěte a zajistit naplňování jeho potřeb. Interdisciplinární a trauma zohledňující přístup při projednávání soudních případů by měl být zaměřen na řešení problémů, které rodinu dostaly před soud a měl by vycházet ze stávajícího vědeckého poznání (to konečně platí i pro projednávání věcí rodinného práva soukromého). V rámci pozitivního závazku státu na poli ochrany rodinného života by se měl soud pokusit o to, aby dítě, pokud to je možné, vyrůstalo v láskyplném, bezpečném a podnětném prostředí své rodiny. Pokud to možné nebude, měla by mu být zajištěna kvalitní náhradní péče, především rodinného typu.

Závěry symposií jsou zpravidla (nejde-li o čistě právní problém) odůvodňovány s odkazem na současné vědecké poznání. Z longitudinálních psychosociálních, sociálních, demografických a dalších výzkumů víme, že:

Rozpad rodiny (rozvod, rozluka, rozchod nesezdaných rodičů) je pro dítě událost s vysoce traumatickým potenciálem, srovnatelná s dalšími závažnými stresovými událostmi (vážná nemoc v rodině, úmrtí v rodině atp.). Míra potenciální traumatizace je závislá na intenzitě konfliktu mezi rodiči či širší rodinou (čím vyšší konflikt, tím závažnější dopady na dítě), délce neukotvených, nepředvídatelných či ultimátních rozhodnutí (narušení předvídatelnosti a stability).

Život dítěte v násilném nebo zanedbávajícím prostředí a vztazích má vždy negativní dopady na jeho vývoj. Podstatné nejsou jednotlivé incidenty a izolované hodnocení jejich závažnosti, ale chronicita a pervazivita (všeprůstupující) běžného života dítěte. Pro vývoj dítěte je nevhodné a nebezpečné i řetězení nahodilých, provizorních řešení, které nejsou založeny na stabilizaci bezpečných vztahových vazeb dítěte.

Děti mohou dobře a trvale prospívat ve všech formách náhradní rodinné péče, pokud mají možnost vytvořit si bezpečný, stabilní, vzájemně uspokojivý vztah s pečující osobou (není vázáno na genetickou či biologickou příbuznost). Vztahy v náhradních rodinách mohou procházet specifickými výzvami a vývojovými milníky, které je odlišují od dynamiky vztahů v původních rodinách. Pokud se dítěti, náhradním pečujícím osobám i původním rodičům dostane včas indikované odborné podpory a pomoci, kvalita života dítěte se neliší od jiných forem rodinného soužití. Vždy, pokud stát (OSPOD, soud) rozhoduje o umístění dítěte do náhradního výchovného prostředí, nemělo by dojít ke zhoršení kvality života dítěte (z pohledu bezpečí, kvality vztahů).

Princip 2 – Využití vědeckých důkazů při soudním rozhodování

Současné vědecké poznání může přispět k předvídatelnému a transparentnímu rozhodování v rámci opatrovnických řízení. Práce s vědeckými důkazy vyžaduje základní znalosti principů vědecké práce, včetně zveřejňování vědeckých závěrů.

Je třeba mít na paměti, že závěry výzkumů není možno šablonovitě přenášet do způsobu projednání soudního případu a jeho rozhodnutí. Veškeré výzkumy pracují s jistou mírou pravděpodobnosti, která je uplatnitelná v kontextu populace a nelze z nich predikovat, jaké rozhodnutí najisto povede k nejlepšímu prospívání dítěte. Ve výzkumech můžeme spíše pozorovat, co se nepovedlo než to, co funguje. Tzn. výzkumy lépe zachytí psychické propady, negativní následky, snížení kvality života, výskyt nemocí, negativní sociální jevy – bezdomovectví, uvěznění, nezaměstnanost než to, že se dětem/osobám daří, nebo že se „neděje nic“. I proto 6. symposium zdůraznilo, že *koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě, jehož se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jeho osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte. Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte nelze postupovat podle předem daného schématu, zájem a potřeby konkrétního dítěte je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě zvlášť a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě.*

Každá vědecká studie (publikovaná v relevantním médiu) obsahuje i část, které definuje i její vlastní limity, témata k diskuzi i návrh pro další vědeckou práci. Je proto nezbytné číst vědecké práce tímto

8. rodinněprávní symposium

způsobem, zaměřit se na vlastní decision-making postup, tzn., jaké otázky si potřebuji zodpovědět před vydáním rozhodnutí, kdo mi může pomoci na tyto otázky odpovědět, jak vím, že kladené otázky jsou relevantní v dané situaci. Práci může zpřehlednit používat guidelinů, protokolů a doporučení relevantních institucí, které vědecké studie zpracovaly do jednotlivých profesních doporučení (postupy využitelné v terapii nemusí být vhodným způsobem práce pro justiční oblast a obráceně).

V rámci ČR by vznik takových doporučení měla zastřešovat univerzitní pracoviště (nejen právnických fakult) a jejich přenos do rozhodovací praxe soudců Justiční akademie prostřednictvím vzdělávání soudců a dalšího justičního personálu. Jako vhodné se jeví tato doporučení pravidelně revidovat a aktualizovat v souladu s vědeckým pokrokem i aplikační praxí.

8. sympozium k 1. sympoziu

Sympozium č. 8. se v kontextu sympozia 1. zabývalo zejména:

1. Vypořádání nesouhlasných stanovisek okresních a krajských soudů k Sympoziu č. 1

Naprostá většina zaslaných připomínek a rozhodnutí okresních a krajských soudů je zcela v souladu se závěry 1. sympozia, v některých rozhodnutích je na toto sympozium přímo odkazováno.

Zjištěná nesouhlasná stanoviska se závěry 1. sympozia lze shrnout takto: Bylo-li nezletilé dítě pravomocně svěřeno do péče jednoho z rodičů, je nutno bydliště dítěte odvozovat od bydliště tohoto rodiče; tento rodič ke změně svého bydliště, a tedy i bydliště dítěte, souhlas druhého rodiče, popřípadě soudu, nepotřebuje. Jiný výklad by vedl omezení práva rodiče na svobodu pohybu a pobytu.

Členové sympozia nepovažují shora uvedenou argumentaci za správnou a setrvávají na stanovisku, že určení místa bydliště dítěte, včetně pozdějších změn, je součástí povinností a práv zahrnutých do rodičovské odpovědnosti, rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve vzájemné shodě (§ 876 odst. 1 občanského zákoníku) a v souladu se zájmy dítěte (§ 875 odst. 1 občanského zákoníku). Občanský zákoník tedy neumožňuje, aby jeden z rodičů bez souhlasu druhého rodiče či rozhodnutí soudu jednostranně významně změnil bydliště nezletilého dítěte – takové jednání by bylo nutno vyhodnotit jako protiprávní. Stejný závěr o protiprávnosti jednostranné významné změny bydliště dítěte zaujal i Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3399/23 ze dne 28. února 2024, takové jednání rodiče bylo označeno jako vnitrostátní únos. Ústavní soud dále uvedl, že *za takové situace soudy měly povinnost — z úřední moci — zajistit efektivní ochranu základního práva na rodinný život stěžovatele i nezletilého, a to i v případě, že konkrétní návrhy na nařízení předběžného opatření, které formulovali účastníci řízení, považovaly za nedůvodné. Přímé ustanovení § 12 odst. 1 ve spojení s § 13 zákona o zvláštních řízeních soudních umožňují opatrovníckým soudům v tzv. beznávrhových řízeních nařídit bez návrhu i tzv. běžné předběžné opatření ve smyslu § 102 občanského soudního řádu. Odsunutí řešení problému do budoucna může být s ohledem na běh času přímo v rozporu se zájmem nezletilého. V této souvislosti lze citovat například náleze sp. zn. IV. ÚS 2611/20 ze dne 22. 12. 2020: „Řízení o úpravě poměrů k dítěti je třeba chápat komplexně v tom smyslu, že zahrnuje jak rozhodnutí o péči, tak i o styku, neboť tato dvě rozhodnutí spolu velmi úzce souvisejí, a proto je povinností obecných soudů rozhodnout při takové zásadní změně uspořádání péče o dítě rovněž o úpravě styku druhého rodiče s dítětem i bez výslovného návrhu. Změní-li proto soud předchozí rozhodnutí, jímž byl nezletilý svěřen do střídavé péče rodičů, tak, že ho svěří do péče jen jednoho z nich a současně přitom neupraví styk druhého rodiče s nezletilým, dopustí se porušení práv tohoto rodiče a nezletilého podle čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právy nezletilého podle čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.“ (podobně viz i náleze sp. zn. IV. ÚS 1328/20 ze dne 28. 7. 2020).*

Ke stejnému závěru dospívá i komentářová a jiná odborná literatura:

3. Bydliště dítěte. Ještě v nedávné minulosti, kdy určení bydliště dítěte nebylo zakotveno v oblasti příslušející do společné rodičovské odpovědnosti, bylo určení bydliště dítěte vnímáno jako téměř výlučná pravomoc toho rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do péče, bez ohledu na to, zda a do jaké míry byl takovým rozhodnutím omezen výkon rodičovské odpovědnosti druhého rodiče. **Místo, kde bude dítě žít, je nepochybně podstatnou otázkou podléhající režimu § 877. Proto není žádný z rodičů oprávněn jednostranně, svévolně, bez souhlasu druhého rodiče nebo bez rozhodnutí soudu, dítě přemístit a omezit tak jeho právo na to, aby bylo vychováno oběma svými rodiči [k tomu viz [I. ÚS 955/15](#), dle něhož „skutečnost, že jeden z rodičů protiprávně (jednostranně) změnil bydliště dítěte je podstatnou okolností kterou je třeba zohlednit při rozhodování, komu dítě svěří do péče a při rozhodování o rozsahu a podmínkách styku ...“], popř. [I. ÚS 2996/17](#), dle něhož i v otázce**

změny příjmení je vedle dřívějších judikaturou respektovaných kritérií předním hlediskem práni dítěte. (§ 877 [Nedostatek shody vůle mezi rodiči], Petrov a kol., 2024)

I změna místa bydliště do zahraničí je významnou záležitostí, která vyžaduje souhlas druhého rodiče. Neoprávněné přemístění dítěte upravují mezinárodní úmluvy, zejména [HÚnosD](#) a nařízení [Brusel II bis](#) (§ 877 [Nedostatek shody vůle mezi rodiči], WESTPHALOVA, 2020).

Část rodičů sice ví, že druhý rodič nebyl oprávněn bez jejich souhlasu změnit místo bydliště dítěte, ale neví, jak se bránit v situaci, kdy tato změna již proběhla, nebo nemají zájem vést další soudní řízení, které jen vybrotí vzájemné vztahy. Soudní praxe zatím v této otázce není jednotná, přestože z judikatury Ústavního soudu již začíná být zřejmé, že není možné jednání rodičů svévolně měnících místo bydliště dítěte tolerovat (Rogaleniczová, 2019).

Ve všech třech výslovně vyjmenovaných záležitostech je celkem bez jakýchkoli pochyb jasné, že skutečně jde o záležitosti podstatné, o jejichž řešení by měli jednat oba rodiče a měli by o řešení nalézt shodu, byť za cenu vstupu soudu do rozhodovacího procesu. Jedná se o záležitosti pro dítě z hlediska vybování jeho zájmu naprosto zásadní (Zuklínová a kol, nedatováno).

Dále lze uvést, že skutečnost, že rodič, kterému je dítě svěřeno do péče, je v případech, kdy se hodlá odstěhovat a nedohodne se s druhým rodičem na změně bydliště nezletilého, povinen podat návrh opatrovnickému soudu (§ 466 písm. j z. ř. s.) na určení bydliště nezletilému, neomezuje tohoto rodiče v právu na svobodu pohybu a pobytu. Jde o to, že v případě neshody rodičů může jen opatrovnický soud posoudit nejlepší zájem dítěte.

Při zvažování nejlepšího zájmu dítěte je nutno brát zřetel na to, že jde o hledisko přední, nikoli však jediné. Přestože mu třeba vždy přiznat vysokou prioritu, může být v konfliktu s jinými oprávněnými zájmy (zájmy rodičů, dalších dětí apod.), v důsledku čehož je při jeho používání nezbytný určitý stupeň flexibility, umožňující nalézt řešení uvedeného konfliktu v závislosti na konkrétních okolnostech (viz nálezn ze dne 25. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 3216/13, bod 29; odkázat lze i na Obecný komentář č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem, bod 32 a násl.).

V příslušném opatrovnickém řízení je proto nutno zjistit a zvážít důvody, které vedou pečujícího rodiče k úvahám o změně bydliště, mělo by být pečlivě odůvodněno, v čem je spatřován nejlepší zájem dítěte a mělo by se odůvodnit řešení případného konfliktu nejlepšího zájmu dítěte s oprávněnými zájmy obou rodičů. Dojde-li soud k závěru, že změna bydliště je v nejlepším zájmu dítěte nebo že zájem pečujícího rodiče na změně bydliště převáží nad nejlepším zájmem dítěte, měl by z úřední povinnosti upravit poměry dítěte tak, aby nedošlo k narušení vztahu dítěte s druhým rodičem. Zamítnutím návrhu na změnu bydliště dítěte nedochází k porušení práva pečujícího rodiče na svobodu pohybu a pobytu. Takový rodič má vždy volbu svoje bydliště neměnit a zachovat status quo. Pokud rodič svoje bydliště změní, bude se většinou jednat o takovou změnu poměrů, která soudu umožní (na návrh nebo z úřední povinnosti) nově upravit poměry nezletilého dítěte.

Je primárně na rodiči, který hodlá změnit bydliště dítěte, aby tuto situaci projednal s druhým rodičem dítětem včas, dříve, než se odstěhuje; je přitom lhostejné, zda mu bylo dítěte svěřeno do péče. V případě, že se s druhým rodičem nedohodne, je povinen podat návrh na určení bydliště soudu. Do doby rozhodnutí soudu není oprávněn bydliště dítěte změnit (Teze 6).

Členové symposia stejně tak trvají na závěru, že výjimečně rodič může z ospravedlnitelných důvodů jednostranně významně změnit bydliště nezletilého dítěte. V praxi se bude jednat zejména o případy domácího násilí, při kterých je nutné ochránit fyzickou integritu rodiče nebo nezletilého dítěte při

násilném chování druhého rodiče s tím, že rodič je povinen v přiměřené lhůtě podat návrh na zahájení soudního řízení, ledaže se na uskutečněné změně následně dohodne s druhým rodičem. Rodič, který jednostranně významně změnil bydliště nezletilého dítěte bez dohody s druhým rodičem nebo rozhodnutí soudu, se dopustí protiprávního jednání bez ohledu na to, zda mu bylo dítě svěřeno do péče. Automaticky to však neznamená, že by soud měl na návrh druhého rodiče či z úřední povinnosti obnovit dřívější stav. Vždy bude nutno posoudit důvody, které rodiče k protiprávní změně bydliště vedly a primárně zohlednit zájem dítěte. K navrácení dítěte by mělo dojít zpravidla tehdy, pokud hrozí narušení vztahu dítěte a rodiče. Pokud k navrácení dítěte soud nepřistoupí, měl by i z úřední povinnosti zatímne upravit poměry dítěte s tím, že primárně by k předávání dítěte mělo docházet v místě jeho původního bydliště.

Pokud soud rozhoduje o návrhu rodiče na určení bydliště, měl by vyhodnotit a zohlednit a) možnost udržování a pokračování vztahu mezi dítětem a vzdálenějším rodičem; b) potenciální přínosy a rizika stěhování (pro dítě, pro rodiče); c) modifikace dřívější dohody rodičů, soudního rozhodnutí nebo rodičovských plánů pro dálkové vztahy a jejich vymahatelnost; d) ochranu práv obou rodičů (specifická ochrana v případě domácího násilí, fyzických omezení rodiče atp.). Jako vhodné se jeví prokázat a zvážit:

Důvody, které uvádí rodič, který se chce stěhovat:

- Jakákoliv předchozí historie domácího násilí a úroveň bezpečnosti vytvořená přestěhováním
- Zda a jak stěhování zvýší kvalitu života stěhujícího se dítěte a rodiče
- Důvody nesouhlasu rodiče, který si relokaci dítěte nepřejí
- Dopady stěhování na kvalitu vztahu dítěte se vzdalujícím se rodičem
- Názory a preference dítěte (nikoliv ve vztahu k rodičům, ale ke stěhování jako takovému)
- Věk a vývojové fáze dítěte
- Širší rodinné a sociální vazby dítěte v současném a budoucím místě bydliště
- Současná a budoucí úroveň zapojení obou rodičů do vzdělávacích a mimoškolních aktivit, zdravotní péče
- Současná a budoucí úroveň sociální podpory
- Možnost nepřímých kontaktů dítěte se vzdalujícím se rodičem (*do odůvodnění 3. teze doplněno jako 4. odstavec*)

8. symposium k 2. sympoziu

Symposium č. 8. se v kontextu sympozia 2. zabývalo zejména:

1. Rozdílem mezi pěstounství a svěřenectvím, a to v zejména ve vztahu k vyplácení sociálních dávek pečujícím osobám, případně vymáhání výživného po rodičích
2. Otázkám svěřování dětí věku blízkému dospělosti do péče jiných blízkých osob (ve smyslu zájmu samotného nezletilého dítěte odejít od rodiče/zákonného zástupce)
3. Doplněním nové teze ohledně výkonu dohledu soudu nad pěstouny a poručníky
4. Diskutované otázky kontaktu mezi dítětem v náhradní rodinné péči a svými rodiči (širší rodinou)

1. Rozdíl mezi pěstounstvím a svěřenectvím (dávky, výživné)

Ze zaslaných rozhodnutí soudu prvního stupně vyplývá u svěřování dětí do péče příbuzných osob preference svěřenectví nad pěstounstvím. To potvrzuje i důvodová zpráva k zákonu č. 363/2021 Sb, kterým se mění zákon o sociálně-právní ochraně dětí, podle které 43 % soudců preferuje svěřenectví, 7 % soudců pěstounství a 50 % soudců zastává neutrální postoj. Ze zaslaných rozhodnutí je patrné, že v případě svěřenectví soudu rodičům určovaly spíše symbolické výživné v řádech stovek korun, popř. výživné nestanovily.

Ve vztahu ke zjištěné skutečnosti, že v případě svěřenectví je určováno rodičům spíše symbolické výživné, se symposium zabývalo interpretací § 957 o. z., podle kterého pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost k dítěti, ustanovení § 953 až 956 se nepoužijí. Komentář Beck Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975), 2. vydání, 2020, s. 1126–1127: L. Westphálová uvádí, že svěření do výchovy je možno použít tehdy, pokud je rodičům nebo jiným předkům možno uložit výživné ve výši, aby bylo možné zajistit výživu dítěte v takovém rozsahu, který odpovídá všem odůvodněným potřebám dítěte. Vždy je třeba mít na mysli nejlepší zájem dítěte. Tomuto výkladu odpovídá i znění důvodové zprávy, kde se uvádí: „Jestliže výživné nelze v odpovídající výši stanovit ani rodičům, ani prarodičům, tento institut se nepoužije a je namístě svěřit dítě do pěstounské péče.“ Symposium dospělo k závěru, že po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí postačí pro rozhodnutí o svěřenectví možnost uložení jakéhokoli výživného.

2. Svěřování dětí ve věku blízké dospělosti do péče jiných osob

V případech, kdy dítě ve věku blízkém dospělosti nechce být v péči rodičů a příbuzná osoba podá návrh na svěření tohoto dítěte do své péče, měl by soud v první řadě posoudit, zda rodiče mohou (umí a chtějí) o dítě pečovat. Pokud nemohou, jsou splněny podmínky pro svěření dítěte do péče jiné osoby nebo pěstounské péče. Pokud mohou, měl by soud poučit dítě o povinnostech vyplývajících z § 857 o. z., o možnosti požádat o přiznání svéprávnosti za podmínek uvedených v § 37 o. z. V rámci projednání případu by měl soud doporučit rodičům a dítěti vyhledat adekvátní odbornou pomoc.

Symposium v tomto kontextu upozorňuje na následující rozhodnutí Ústavního soudu:

II. ÚS 1626/22 – Blížící se dospělost přináší i odpovědnost mladého člověka za důsledky jeho špatného rozhodnutí.

II. ÚS 2225/23 – *Z vyjádření stěžovatele totiž mohlo vyjít najevo, zda v jeho případě, kdy se jeho rodiče rozhodli vzdát se osobní péče o své dítě, existují jiné možné způsoby náhradní péče či zajištění bydlení. U nezletilých věku blízkého zletilosti přichází v úvahu jak vzdálenější rodina, tak i rodina blízkých přátel, partner či partnerka, pobyt*

na internátu a v krajním případě i pobyt v azylovém domě. Ústavní soud tak zdůraznil, že v řízení o předběžném opatření, jehož důsledkem má být umístění dítěte ve věku blízkém zletilosti do zařízení poskytujícího ústavní výchovu, mají soudy povinnost mladého člověka vyslechnout.

...právní řád České republiky umožňuje, ponechat i na nezletilém dítěti, aby si zvolilo určitý způsob života, vlastní cestu nebo odmítlo respektovat světonázor a výchovné metody rodičů, a to například prostřednictvím institutu přiznání plné svéprávnosti podle § 37 občanského zákoníku.

3. Výkon dohledu nad pěstounstvím a poručnictvím (nově formulovaná Teze 9)

V rámci povinnosti poručníků a pěstounů podávat soudu zprávy o osobě dítěte, se doporučuje, aby byli aktivně vyzváni ke sdělení skutečností, které považuje soud za relevantní. Dotazy soudu by měl být zaměřeny zejména na naplňování potřeb dítěte, na jeho kontakt s rodiči, sourozenci a dalšími příbuznými či blízkými osobami, u pěstounů na spolupráci s rodiči při realizaci jejich rodičovské odpovědnosti; zjišťovány by též měly být přání a názory dítěte týkající se jeho dalšího života.

Podle § 934 odst. 2 o. z. poručník podává soudu pravidelně zprávy o osobě dítěte a o jeho vývoji a předkládá účty ze správy jeho jmění, a to alespoň jednou za rok, neurčí-li soud období kratší. Soud může poručníka zprostit povinnosti podávat podrobné vyúčtování spravovaného jmění, nepřesahují-li výnosy majetku pravděpodobné náklady na zachování majetku a na výchovu a výživu dítěte.

Podle § 72 odst. 1 *vyhlášky MSp ČR č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen jednacím řád)* bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče, uloží soud pěstounovi, aby v určených obdobích, nejméně jednou ročně, podal soudu zprávu o svěřeném dítěti, zejména o jeho zdravotním stavu a postupu výchovy.

Podle § 72 odst. 2 *jednacího řádu* vyžaduje-li to stav dítěte, vyžádá si soud od orgánu sociálně-právní ochrany dětí, v jehož obvodu je dítě v pěstounské péči, zprávu, jak je pěstounská péče vykonávána, jakým způsobem se vyvíjejí vztahy mezi dítětem v pěstounské péči a jeho rodiči a jak se vyvíjejí rodinné a sociální poměry rodičů z hlediska možnosti převzetí péče o dítě.

Obvyklou praxí soudů je ponechat obsah zprávy o dítěti na úvaze poručníků a pěstounů. Zamýšlený materiální dohled nad poručnictvím a pěstounstvím se tak často stává pouze formální záležitostí. Nejlepší zájem dítěte jako přední hledisko při činnostech soudu týkajících se dětí je přitom nutno promítnout též do výkladu toho, jaké informace o dítěti by měl soud od poručníků a pěstounů požadovat.

Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě, jehož se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (viz závěry 6. sympozia). Relevantní informace mohou soud například vést k zahájení adekvátního řízení ve věci péče soudu o nezletilé. Lze proto doporučit, aby se soud s ohledem na věk dítěte dotázal na jeho zdravotní stav, školní docházku, mimoškolní aktivity a trávení volného času, kontakt s příbuznými a blízkými osobami. Pěstouni by měli být dotázáni, jak rodiče realizují rodičovskou odpovědnost. V případě, že by selhávali, mohl by soud zvážit rozšíření oprávnění pěstounů (§ 966 odst. 2 o. z.). Dotazem na přání a názory dítěte týkající se jeho dalšího života soud v širším pojetí realizuje participáční práva dítěte a umožňuje mu být subjektem a nikoliv objektem soudních činností.

8. rodinněprávní symposium

Přílohou 2. sympozia je vzorový dotaz, který by soudy mohly poručníkům a pěstounům zasílat. Rozlišovat by přitom měl, zda se pracuje na posílení kompetencí rodičů (intervenční fáze) nebo je spíše předpoklad dlouhodobé péče o dítě mimo rodinu.

4. Diskutované otázky

Jako hosté, se této části sympozia zúčastnily psychologka PhDr. Irena Sobotková, psychologka poradny NRP Kroměříž, a Mgr. Alena Vítková, vedoucí kroměřížské poradny NRP. Zmínily, že pro dítě je nutno jako potenciálně traumatické vidět následující situace:

1. Předčasný návrat od péče rodičů
2. Časté změny pečující osoby
3. Kontakty s biologickou rodinou – problém s retraumatizací. Symposium konstatovalo, že při faktické či soudní úpravě styku rodičů a dětí v náhradní rodinné péči je zásadní, zda je kontakt primárně zaměřen na možný budoucí návrat dítěte zpět do biologické rodiny (jde o intervenční fázi řízení směřující k posílení kompetencí rodičů) nebo o uchování či budování identity dítěte, je-li předpoklad, že návrat do biologické rodiny je nepravděpodobný.

8. sympozium k 3. sympoziu

Sympozium č. 8. se v kontextu sympozia 3. zabývalo zejména:

1. Naplněním potřeby dítěte nízkého věku (0-3 roky) v rámci střídavé péče (tzn. ekvivalentní zapojení rodičů do péče, včetně přenocování dítěte v domovech obou rodičů)
2. Kdy už je péče rodičů přílišnou zátěží pro dítě
3. Vyšetřovací zásada při rozhodování o péči o nezletilé dítě
4. Aktualizací výzkumných dat z ČR a doporučení odborné literatury

1. Naplnění potřeb dětí nízkého věku

Ze zaslaných rozhodnutí prvoinstančních i odvolacích soudů je zcela zřetelná soudní praxe, která se snaží o ekvivalentní zapojení obou rodičů do života dítěte, a to zpravidla formou střídavé péče.

V mezidobí od přijetí závěrů 3. sympozia vydal Ústavní soud několik zásadních nálezů o péči o děti po rozpadu vztahu jejich rodičů. Lze konstatovat, že judikatura Ústavního soudu zásadně formuje postoje společnosti k této problematice a praxe obecných soudů nasvědčuje tomu, že ekvivalentní zapojení rodičů do péče o dítě se stává standardem. Přílohou tohoto sympozia je výběr judikatury Ústavního soudu, tento výběr bude doplněn jako příloha k závěrům 3. sympozia.

Judikatura nedává odpověď na otázku, se kterou se soudci setkávají čím dál častěji, a sice jak naplnit potřebu a právo dítěte velmi nízkého věku (0 až 3 roky) mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči, a to s ohledem na vývojové potřeby dítěte. Ústavní soud v nálezu I. ÚS 1554/14 ze dne 12. 2014 konstatoval, že střídavá péče je vyloučena, je-li dítě kojeno. Tento závěr by byl zřejmě nezpochybnitelný, pokud bychom si pod pojmem střídavé péče představili takovou péči, při které by kojené dítě mělo pobývat u otce několik dnů bez toho, aniž by vidělo matku. Lze si však představit i jiný způsob realizace střídavé péče, rozuměj ekvivalentního zapojení otce do života novorozence či kojence. Za střídavou péči můžeme považovat takové zapojení otce do života dítěte, při kterém se otec pravidelně (např. 5x týdně po 2 hodinách) podílí na běžných úkonech a uspokojování potřeb dítěte, jako je ježdění s kočárkem, oblékání a krmení, hraní si s ním a podobně.

Lze doporučit (a o tom by měli být rodiče edukováni), aby se zpočátku otec do péče o dítě zapojoval v domácnosti matky, byť v případě vysoce intenzivních sporů je to zřejmě nereálné. V rodinách, kde žijí rodiče společně, je přitom běžné, že otec pečuje o dítě (i) v nepřítomnosti matky. Při úpravě péče o děti nízkého věku je třeba mít na paměti, že jejich vývoj je velmi dynamický. Proto je možno změnu poměrů a tím i možnost nového rozhodnutí o péči, pokud se rodiče sami nedohodnou, vázat na samotné plynutí času. Platí, že čím je dítě starší, tím by se měl přibližovat časový rozsah zapojení matky do jeho života s časovým rozsahem zapojení otce, a to ideálně až do doby časově ekvivalentního zapojení obou rodičů.

Obecně je možno hovořit o tom, že v období od třetího roku (vždy záleží na individuálních potřebách každého dítěte a dosavadní péči o něj) je možno uvažovat o zcela rovnoměrném střídání v péči o dítě. Platí přitom, že čím nižší věk dítěte, tím kratší interval střídání (viz tabulka, která tvoří přílohu č. 2 ke 3. sympoziu).

2. Kdy už je péče rodičů přílišnou zátěží pro dítě

Při snaze o naplnění potřeby a práva dítěte na to, aby mohlo mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči, se soudy často dostávají do situace, kdy zvažují takový způsob uspořádání poměrů dítěte, který

může být pro dítě zatěžující. K posouzení vhodnosti docházky ve dvou školách by mělo docházet jen zcela výjimečně. Platí, že koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě, jehož se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (viz závěry 6. sympozia). Při úvahách o nalezení úpravy poměrů, která bude v nejlepším zájmu dítěte, je nutno zvažovat všechny možnosti, které povedou k ekvivalentnímu zapojení obou rodičů do života dítěte. Například bydlí-li rodiče žáka 1. třídy daleko od sebe, přichází v úvahu nastavení péče tak, že by u jednoho rodiče bylo dítě od pondělního rána do čtvrtedního odpoledne a zbývající dobu u druhého rodiče s tím, že by docházel do jedné školy a páteční látku by se naučilo formou domácího vzdělávání; rozhodnutí, že od pondělí do pátku bude dítě u jednoho rodiče a téměř všechny víkendy a drtivou většinu prázdnin bude u rodiče druhého. Je vhodné, aby se tyto úvahy objevily v odůvodnění rozsudku, zejména aby bylo podrobně popsáno, proč byla s ohledem na možné narušení vztahu dítěte s rodičem zvolena varianta, která pro dítě představuje zátěž.

Pokud soud rozhodne o takové úpravě poměrů, která pro dítě představuje nebo by mohla představovat zátěž, měl by v rámci naplnění participačních práv dítěti situaci a rozhodnutí podrobně vysvětlit. Zároveň by měl zvážit, zda formou soudního dohledu monitorovat reálné dopady na dítě, tak aby mohl v případě nutnosti sám z úřední povinnosti neprodleně zasáhnout. Při vyhodnocování dohledu by se měl soud zaměřit na prospívání dítěte, jeho psychickou pohodu, jeho percepci situace. Symposium zcela odkazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016, podle kterého: „Ústavní soud je tedy nucen konstatovat, že se odvolací soud nedostatečně zabýval nutností přehodnotit stávající výchovné poměry s ohledem na nejlepší zájem nezletilé. Přehodnocení stávajících výchovných poměrů musí být komplexní a podrobné, a v každé jeho složce je třeba hodnotit zájem dítěte. Není dostačujícím zjištění, že nezletilá režim střídavé péče a docházku do dvou základních škol zvládla. Je třeba zkoumat, jaký má tento režim vliv na její soukromý život, zda nezletilá prožije šťastné a spokojené dětství či zda má možnost stýkat se se svými vrstevníky a být součástí kolektivu. Pouhé zvládnutí učiva není v tomto ohledu dostatečným odůvodněním, zvláště za situace, kdy dle závěrů znaleckého posudku nezletilá zvládá školní dualismus na úkor své psychické pohody. Jinými slovy, nikoli za všech okolností zahájení školní docházky do dvou různých základních škol představuje změnu poměrů ve smyslu § 909 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Zda tomu tak je či není, je nutno vždy posuzovat optikou zájmu dítěte. V projednávané konkrétní věci však závěr odvolacího soudu o tom, že k takové změně poměrů nedošlo, zjevně neodpovídá provedenému dokazování. Při dalším rozhodování o případné změně výchovných poměrů tedy budou soudy povinny zabývat se všemi výše naznačenými otázkami a zohlednit též aktuální psychický stav nezletilé.“

3. Vyšetřovací zásada při rozhodování o péči o nezletilé dítě

Soud si při zjišťování skutkového stavu nevystačí v řízení o péči o nezletilé dítě „pouze“ s hmotněprávní úpravou uvedenou v § 907 odst. 2 a 3 o. z. (podle které při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vloh a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje (odst. 2). Soud při rozhodování o svěření dítěte do péče dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem (odst. 3). Zjišťovat musí vzhledem k všeobecné závaznosti nálezů Ústavního soudu též skutečnosti, které mu umožní, aby v intencích těchto nálezů mohl rozhodnout. Jaké skutečnosti tedy prokazovat a jak realizovat

vyšetřovací zásadu při zohlednění např. nálezů ÚS sp. zn. I. ÚS 1554/14 (zejména bod 23.) a I. ÚS 3065/21 (body 30. až 56.)?

Dokazování by se s ohledem na potřebu a právo dítěte mít a rozvíjet vztah s oběma rodiči mělo primárně zaměřit na prokázání, zda v projednávaném případě existují skutečnosti, pro které by do života dítěte neměli být ekvivalentním způsobem zapojeni oba rodiče, a to zpravidla formou střídavé péče. Takovými skutečnostmi mohou být například narušené rodičovské kompetence pramenící ze závislosti na návykových látkách, domácí násilí, psychické zdraví rodiče. V řízení je zapotřebí pečlivě rozlišovat, zda tvrzení rodiče o narušení kompetencí toho druhého mají reálný podklad nebo jsou projevem rodičovské obstrukce a agresivní procesní strategie, což by měl soud při svém rozhodování zohlednit. Soud zvažuje při projednání a rozhodnutí věci též to, jak rodič podporuje vztah dítěte s druhým rodičem.

4. Aktualizace výzkumných dat z ČR a doporučení odborné literatury

V ČR probíhaly dva výzkumy porozvodového či porozchodového uspořádání poměrů rodiny s nezletilými dětmi (Fučík, 2023) a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (MPSV, 2023), které jsou doplněny do komentáře Teze 3 (Negativní dopad rodičovského konfliktu na vývoj dítě) – doplněno do komentářů 3. sympozia a použitých zdrojů.

Další doporučená odborná literatura: Forslund, T., Granqvist, P., van IJzendoorn, M. H., Sagi-Schwartz, A., Glaser, D., Steele, M., Duschinsky, R.: Attachment goes to court: child protection and custody issues. *Attachment a Human Development*, 2021 (24/1), str. 1–52. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14616734.2020.1840762>, ze dne 24.10. 2024

8. sympozium k 4. sympoziu

Sympozium 8. se zabývalo praktickými problémy soudů při rozhodování o osvojení. Odpovědi na ně budou vloženy do části III. závěrů 4. sympozia.

Praktické problémy v řízení o osvojení

1. Situace, kdy je po porodu matkou dán předběžný souhlas s osvojením a bylo by možné zvolit postup ve smyslu § 823 odst. 1 o. z. - jakým způsobem lze umístit dítě do péče budoucích osvojitelů?

Pokud matka porodí dítě s rozhodnutím nepřevzít jej do své péče a následně dát souhlas s osvojením, má právo ho ve smyslu § 881 o. z. svěřit jiné osobě a poté informovat OSPOD o předání dítěte ve smyslu § 823 odst. 1 o. z., věta poslední. Budoucí osvojitelé následně podají návrh na svěřeni dítěte do péče před osvojením podle § 823 o. z. a soud po provedeném jednání ve věci rozhodne. PO není potřeba, dítě se do péče budoucích osvojitelů dostane podle § 881 o. z.

Pokud z jakéhokoli důvodu nedojde k předání dítěte podle § 881 o. z., matka dítě v porodnici opustí (dítě se ocitá v nedostatku řádné péče, neboť ho matka odmítá převzít do péče, dává souhlas s osvojením), lze situaci řešit tak, že místně příslušný OSPOD (dle místa narození dítěte) ve smyslu § 452 z. ř. s. podává návrh na svěřeni dítěte do péče jiné osoby (budoucích osvojitelů). Budoucí osvojitelé nejsou oprávněni sami podat návrh na vydání předběžného opatření ve smyslu § 454 z. ř. s., neboť dítě by mělo být umístěno mimo péči rodičů.

Budoucí osvojitelé po nařízení PO podají návrh ve smyslu § 823 o. z. místně příslušnému soudu (který buď již nařídil předběžné opatření, nebo by mu měl být spis s nařízeným předběžným opatřením krátkou cestou ve smyslu § 453 odst. 2 z. ř. s. předán).

V některých případech je situace řešena podáním návrhu podle § 953 o. z. - svěřeni do péče třetí osoby, takový postup ale způsobí, že je založeno řízení v rámci P spisu (svěřeni dítěte do péče třetí osoby). Takové rozhodnutí ani neumožní konverzi ve smyslu § 828 o. z.

2. Je-li dítě svěřeno do péče před osvojením, dojde k pozastavení vyživovací povinnosti ve smyslu § 829 odst.3 o. z.

Měl by být takový rodič ze strany soudu vyrozuměn o tom, že rozhodnutí o svěřeni do péče před osvojením nabylo právní moci? V praxi dochází k situacím, kdy rodiče o tom informování nejsou, a nadále hradí výživné.

V rámci dobré praxe lze doporučit, aby po PM rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče před osvojením byl rodič, kterého se to týká, ze strany soudu přípisem informován. Pokud by nadále hradil výživné, jednalo by se o bezdůvodné obohacení.

Otázky vyživovací povinnosti je třeba vyřešit jak v případě svěřeni dítěte do péče před osvojením dle § 826 oz, tak i v případě automatické konverze dle § 828 oz.

3. Výslech rodiče podle § 437/1 z. ř. s.

Smyslem tohoto výslechu je poskytnout rodiči, resp. dítěti možnost zachování vzájemných vazeb. Výslech by proto měl být, pokud možno, proveden **ještě před rozhodnutím o předání dítěte do péče budoucího osvojitele**. Pokud by si rodič rozmyslel souhlas s osvojením, mohl by jej odvolat - § 817 odst. 2 o. z. Je-li výslech rodiče proveden až poté, co je dítě předáno do péče před osvojením, možnost odvolat souhlas je již spíše hypotetická (§ 817 odst. 2 písm. b) o. z.), neboť je vázána na

podání návrhu na vydání dítěte do péče rodiče a výslech v zásadě by měl směřovat spíše již jen k tomu, aby se přezkoumalo, zda nebyl takový návrh podán. Rodiči by měl nicméně soud umožnit vyjádřit se ve věci i s ohledem na to, že dítě může v budoucnu nahlížet do spisu a skutečnosti, které rodič soudu sdělí, mohou mít význam pro jeho pochopení důvodů, které vedly rodiče k souhlasu s osvojením.

Pokud by ale provedení tohoto výsledku bylo spojeno s nedůvodným prodlužováním předání dítěte do péče budoucího osvojitele, nemělo by být neprovedení takového výsledku v této fázi jedinou překážkou pro rozhodnutí podle § 823 o. z., neboť by mělo být zohledněno právo dítěte na to, aby žilo v (byť jiné) rodině.

V případě, že se jedná o zprostředkované osvojení, lze doporučit pro výslech rodiče konání JSR, v odůvodněných případech vést bez přítomnosti budoucích osvojitelů, a to za účelem zachování anonymity.

Návrh na rozhodnutí o tom, že není třeba souhlasu s osvojením je řízení o osvojení (§ 427 z. ř. s.) a založí samostatný spis o osvojení. Je-li rodič v tomto řízení vyslechnut, lze tento výslech považovat za splnění požadavku dle § 437 odst.1 z. ř. s.

4. Znovu je třeba připomenout, že zákonem není řešena situace, kdy dojde k osvojení dítěte, které již je svěřeno do péče pěstounů na přechodnou dobu, tato pěstounská péče ze zákona nezaniká rozhodnutím o osvojení.

Podle závěrů předchozího sympozia by měla být situace řešena formou nové zákonné úpravy. Dosud se to nestalo.

5. Rozhodnutí, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením

Výrok musí korespondovat se zněním § 818 o. z., tedy „není třeba souhlasu s osvojením“. Výrok, že „rodič o dítě zjevně nemá zájem“ nemůže založit splnění podmínky, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením. Pokud je rozhodnuto, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením, je nutný souhlas poručníka nebo opatrovníka podle § 818/2 o. z. Bez tohoto výroku nelze dítě osvojit. V praxi se zřejmě stále objevuje i výrok o nezájmu.

8. sympozium k 5. sympoziu

Sympozium č. 8. se v kontextu sympozia 5. vyjádřilo zejména:

1. Znepokojení nad aktuální praxí při zohledňování přání dítěte v soudních rozhodnutích
2. Možností využívat důvěrníka dítěte při participaci dítěte v soudních řízeních
3. Doporučením v oblasti vzdělávání v otázkách participace dětí v soudních řízeních

1. Znepokojení nad aktuální praxí při zohledňování přání dítěte v soudních rozhodnutích

Zaslaná rozhodnutí okresních i krajských soudů se výlučně týkala jejich rozhodování o péči a/nebo styku. Jednalo se jednak o rozhodnutí, která brala přání dítěte jako základní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu, ale též o rozhodnutí, která přání dítěte nevyhověla.

Na otázku, zda a do jaké míry (ne)rozhodnout podle přání dítěte neexistuje šablonovitá odpověď, vždy je nutno každý případ vyhodnotit individuálně. Přesto je možno najít určitá obecná vodítka. Půjde zejména o věk dítěte a kvalitu vztahu dítěte s rodičem.

Sympozium je znepokojeno praxí, kdy soud rozhodne nekriticky podle přání dítěte, aniž by řádně vyhodnotil nejlepší zájem dítěte. Je třeba zdůraznit, že v některých případech přání dítěte může být v přímém rozporu s jeho nejlepším zájmem.

Podle článku „Zjišťování názoru nezletilých dětí v praxi českých soudů“ (K. Cilečková, M. Chrenková, M. Kornel) soudy v 1269 sledovaných případech rozhodly pouze u 19 dětí (1,5%) v rozporu s jejich přáním. Byť z článku nelze zjistit, jak přání dítěte korelovalo s jeho nejlepším zájmem, je tato statistika zářezující.

At' už se soud rozhodne přání dítěte vyhovět nebo ne, měl by své rozhodnutí a úvahy, které ho vedly, pečlivě a srozumitelně odůvodnit. Pokud soud zvažuje, že rozhodne proti přání dítěte, měl by v rámci slyšení dítěti tuto alternativu předestřít a dotázat se ho, zda by mělo zájem, aby mu takové rozhodnutí vysvětlil nebo aby o vysvětlení rozhodnutí požádal jeho kolizního opatrovníka. Soud by měl též zvážit, zda dítěti doporučit odbornou pomoc, která by mu pomohla se na novou úpravu poměrů adaptovat.

K poměřování nejlepšího zájmu dítěte a jeho přání (i v odvolacím řízení) je možno poukázat na nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 1609/23 ze dne 29. 8. 2023: „*Má-li být dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti, která se jej týká, tím spíše se toto hledisko uplatní v soudním řízení, ve kterém se rozhoduje o změně výchovného prostředí a o svěřeni nezletilých do péče jednoho z rodičů. V souladu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte Ústavní soud setrvale klade důraz na zajištění práva nezletilých vyjádřit svůj názor na uspořádání rodinných vztahů, který je třeba vnímat jako zásadní vodítko při hledání jejich nejlepšího zájmu. Soud, který hodlá podstatným způsobem změnit dosavadní uspořádání péče o dítě, musí dát účastníkům řízení dostatečný procesní prostor k tomu, aby se k takové možnosti vyjádřili. Jestliže na zjišťování názoru dostatečně rozumově vyspělého nezletilého rezignuje či k vyjádřenému přání nepřiblížne a své rozhodnutí nezaloží na posouzení nejlepšího zájmu dítěte, což se projeví i v nedostatku odůvodnění, poruší právo účastníků na soudní a jinou právní ochranu. V posuzovaném případě městský soud zásadně změnil dosavadní výchovné prostředí nezletilé a přes dlouhodobou absenci plnohodnotného kontaktu s otcem ji navzdory její dříve projevené vůli, závěrům znalce a návrhu opatrovníka svěřil do péče otce, aniž by se snažil nalézt kompromisnější a z hlediska nezletilé citlivější řešení. Pokud současně v rozporu s nejlepším zájmem nezletilé sám nezjišťoval její názor ani nezohlednil odmítavý přístup nezletilé k otci, který navíc bez náležitého zdůvodnění považoval za důsledek ovlivňování nezletilé stěžovatelkou, zatláčil své rozhodnutí vadou ústavněprávního rozměru, neboť porušil právo*

8. rodinněprávní symposium

stěžovatelky a nezletilé na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života a na soudní ochranu podle čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny.“

Z osobních zkušeností účastníků sympozia lze konstatovat, že soudní praxi často nesprávně realizuje participační práva dítěte formou výsledku účastníka a že děti bývají často v rodičovských sporech vystavovány konfliktu loajality. K tomu lze zcela odkázat na 4. a 7. tezi, včetně odůvodnění, 5. sympozia. Stejně tak je možno konstatovat, že se v soudní praxi nedaří naplňovat tezi, že čím více stát ingeruje do (rodinného) života dítěte, tím intenzivněji by soudy měly naplňovat jeho participační práva.

Je nesprávnou praxí realizovat participační práva ve formě neohlášené návštěvy, např. ve školských zařízeních, volnočasových aktivitách atd. Dítěti je narušeno jeho bezpečné prostředí a je vystaveno riziku emočně náročné situace. Předpoklad zjištění neovlivněného názoru dítěte je iluzorní, o nemožnosti přítomnosti důvěrníka dítěte nemluvě.

2. Možnost využívat důvěrníka dítěte při participaci dítěte v soudních řízeních

Institut důvěrníka (§ 100 odst. 3 o. s.ř.) je velmi praktický nástroj, jak podpořit děti při realizaci participace. V praxi však zatím není často využíván, kolizní opatrovníci, advokáti ani soudy o té možnosti dětí dostatečně neinformují. Je velmi žádoucí, aby se možnost nechat se doprovodit k soudu osobou dle vlastní volby, ke které má dítě důvěru, mezi odbornou veřejností, ale i dětmi více rozšířila.

3. Doporučení v oblasti vzdělávání v otázkách participace dětí v opatrovnických soudních řízeních

Symposium podporuje systematické vzdělávání soudců v problematice participace dětí v opatrovnických soudních řízeních. A to zejména takovými metodami, které podpoří nácvik komunikačních dovedností, sebezkušenosti a reflexe dosavadních postupů (viz ASJA).

8. sympozium k 6. sympoziu

Sympozium č. 8. se v kontextu sympozia 6. zabývalo zejména:

1. Snížením rodičovských kompetencí v důsledku nadužívání návykových látek
2. Snížením rodičovských kompetencí v důsledku neošetřeného domácího násilí
3. Průběžné aktualizace a prohlubování poznání týkajících se specifických témat 6. sympozia

Okresní soudy k tomuto sympoziu zaslaly 2 rozhodnutí, odvolací soudy žádné. Nepoměr zaslaných rozhodnutí k sympoziím, která se věnují rodičovským konfliktům a která se věnují ohroženým dětem, je značný. Lze jen spekulovat, jakou to má příčinu. Každopádně je zjevné, že problematika rodičovských konfliktů je ve středu zájmů soudců, odborné veřejnosti i společnosti. Sympozium považuje za nutné zdůraznit, že minimálně stejný zájem by měl být upřen i na projednávání a rozhodování případů ohrožených dětí, a to i s ohledem na míru ingerence státu do života takového dítěte a jeho rodiny.

1. Snížení rodičovských kompetencí v důsledku nadužívání návykových látek

7. a 8. teze 6. sympozia se věnovaly problematice dětí, jejichž rodiče nadužívají návykové látky. Mezi odbornou veřejností panuje shoda na tom, že ani užívání tzv. tvrdých drog rodiči automaticky neznamená, že nejsou schopni pečovat o svoje dítě. Otázkou však zůstává, jak zajistit bezpečí dítěte v takové rodině a jak poznat, kdy už dítě z rodiny odebrat. Odpovědět na tyto otázky se snaží pracovní skupina složená z některých soudců okresních soudů spadajících do působnosti KS v Ústí nad Labem, a to v úzké spolupráci s adiktology. Pracovní skupina došla k závěru, že pro úvahu, zda je dítě v bezpečí, je nutno primárně zohlednit jeho věk a dále skutečnost, zda jsou rodiče schopni realizovat svoje sociální kompetence. Tzn. zda dochází do zaměstnání nebo na úřad práce, zda mají pravidelné příjmy nebo mají vyřízené sociální dávky, zda mají zajištěno a platí si řádně bydlení, zda naplňují potřeby dítěte (dochází k dětskému lékaři, zajišťují školní docházku, dítě má mimoškolní aktivity). Jsou-li o kompetencích rodičů pochybnosti a soud rozhodne o dohledu, měl by výkon dohledu zohlednit právě věk dítěte, a to například takto:

1) **dítě závislé na péči rodičů (do 3 let)**

- a) pravidelné jiné soudní roky (dále JSR),
- b) intenzivní šetření několikrát týdně v průběhu 14 dnů (sociálně-aktivizační služby, OSPOD, soudní sociální pracovnice) s průběžným vyhodnocením prospívání a bezpečí dítěte
- c) rodič alespoň jednou týdně s dítětem přijde na soud nebo OSPOD (lze využít i kontakt přes sociální síť), doložení adiktologické zprávy
- d) rodič je v pravidelné kontaktu se sociální službou (jiným typem odborné pomoci), homevisiting program
- e) kontakt se sociálním pracovníkem obce,
- f) zapojení registrujícího pediatra (termíny, péče)
- g) při nedodržení domluveného termínu okamžité šetření OSPOD nebo JSR

2) **dítě ve věku 3+**

- a) zapojení MŠ,
- b) sledování občanských kompetencí rodiče: doložit výpisy z účtu (finanční zajištění, platbu nájemného), průkazku na úřad práce, adiktologickou zprávu
- c) sociální šetření 1x14 dní, pravidelné JSR

3) **dítě ve věku 5+**

- a) zapojení MŠ, ZŠ
- b) sledování občanských kompetencí rodiče: doložit výpisy z účtu (finanční zajištění, platbu nájemného), průkazku na úřad práce, adiktologickou zprávu

- c) sociální šetření v návaznosti na případná avíza školského/zdravotního zařízení, dle potřeby JSR

4) starší děti, po skončení povinné školní docházky

- a) více komunikace se samotným dítětem
- b) rodičům určit povinnost doložit skutečnosti prokazující jejich sociální kompetence
- c) JSR

2. Snížení rodičovských kompetencí v důsledku neošetřeného domácího násilí

Teze č. 8 v 6. sympoziu říká, že v případech domácího násilí mezi rodiči (neošetřeného odbornou pomocí) se nedoporučuje v rámci řízení o úpravě poměrů nezletilého dítěte využívat odbornou pomoc zaměřenou na smírné vyřešení věci. Tento závěr však nedává odpověď na zásadní otázky: Jakým způsobem má být domácí násilí zohledněno při rozhodování o péči o dítě? Jakým způsobem by (ne)měl být rodič dopouštějící se násilného chování zapojen do života dítěte? Níže uvedená východiska a doporučení vychází z analýzy Saunders a Oehme, 2007.

Východiska

Výzkumně jsou jasně zdokumentovány vážné problémy dětí, které byly svědky domácího násilí (např. Edleson, 1999; Graham-Bermann a Edleson, 2002; Kitzmann a kol., 2003; Wolfe a kol., 2004). Chlapci i dívky vykazují negativní krátkodobé i dlouhodobé emocionální a behaviorální důsledky. Při zobecňování těchto zjištění j potřeba postupovat opatrně, v životě mnoha dětí existují zdroje podpory, které tlumí škodlivé následky násilí (Edleson a kol., 2006). Rodiče si možná neuvědomují, jaký vliv má jejich vzájemné násilí, a to i v případě, že mu dítěte není přímo přítomno. Děti se během násilných incidentů třeba schovávají ve svých pokojích, přesto opakovaně slyší násilné výhrůžky, rány (bitky), ničení předmětů. Mohou se bát, že jejich matka bude zraněna nebo zabita, a v mnoha případech se tomu samy snaží fyzicky zabránit (Edleson a kol., 2003¹). Situaci se mohou přizpůsobovat i jinak, např. prožívají konflikt loajality, pocity viny z neschopnosti účinně zasáhnout, ale třeba i zlost na matky (oběti), že se samy nebrání, že v násilném vztahu setrvávají (Margolin, 1998; Saunders, 1994). Pokud matky nemohou najít bezpečí, jejich strach a deprese mohou snížit jejich schopnost pečovat a podporovat své děti tak, jak by to normálně dělaly (Jaffe a Crooks, 2005).

Rozchod nebo rozvod rodičů nebrání pokračování násilí vůči dětem nebo jejich matkám. Naopak, fyzické týrání, obtěžování a pronásledování žen v poměrně vysoké míře pokračuje po rozchodu/rozvodu. S tím, že rozpad partnerského vztahu může odstartovat nebo výrazně eskalovat násilné chování agresora (Hardesty a Chung, 2006). Až čtvrtina týraných žen uvádí, že jejich bývalý partner dětem vyhrožoval, že jim ublíží nebo je unese (např. Liss a Stahly, 1993), a děti mohou být po rozchodu svědky násilí častěji než dříve (Hardesty a Chung, 2006). Zdá se, že mnoho násilníků/násilnic využívá právní systém k udržování kontaktu a obtěžování svých bývalých partnerek/partnerů (Bancroft a Silverman, 2002; Hardesty a Ganong, 2006), zejména formou zdoluhavých soudních sporů (Jaffe, et al., 2003). Dětem také ubližuje, pokud násilník podkopává autoritu druhého rodiče, znevažuje její/jeho charakter před dětmi a pokouší se využít děti k ovládnutí druhého rodiče (Bancroft a Silverman, 2004); zdá se, že k tomu dochází častěji po odloučení od násilníka/ce dopouštějící se závažnějších forem násilí (Beeble, Bybee, a Sullivan, 2007).

¹ Pozn. Prezentované studie jsou datovány do období, kdy bylo domácí násilí primárně nahlíženo jako násilí partnerů (mužů) vůči partnerkám (ženám). Novější studie zahrnující širší spektrum rodinného a partnerského soužití ukazují, že prožitky (reakce) dětí jsou obdobné bez ohledu na pohlaví oběti a agresor/ky.

Oběti domácího násilí a jejich děti jsou ohrožovány zejména následujícími situacemi: (1) pokračování kontaktu mezi dítětem (obětí domácího násilí) a nebezpečným násilníkem (ať už se jedná o monitorované či nemonitorované kontakty); (2) svěřením dítěte do výhradní nebo společné péče násilnému rodiči, spíše než rodiči nenásilnému; (3) naléhání na mediaci nebo nařizování mediací, které ohrožují práva obětí nebo je vystavuje riziku pokračujícího nebezpečí (Barnsley, Goldsmith, Taylor, 1996; Ramos a Runner, 1999). Osoby s anamnézou vážného násilného chování a vykazující vysokou úroveň antisociálního chování nemusí být nikdy schopny poskytnout dětem bezpečí a péči, kterou potřebují (Jaffe a Crooks, 2005; Stover, s kol., 2003).

Doporučení

National Centre for Juvenile Justice (dále jen NCJJ)² uvádí, že by měl existovat předpoklad, že je pro dítě škodlivé, aby bylo svěřeno do výhradní nebo společné (pozn. v ČR střídavé) péče s pachatelem násilí v rodině. Zdůrazňuje, že prvořadá musí být bezpečnost a blaho dítěte a rodiče, který byl obětí domácího násilí. Státy by navíc měly zrušit dohody rodičů nebo alespoň říci, že nemají žádnou váhu v případech, kdy došlo k partnerskému nebo domácímu násilí. Je v nejlepším zájmu dítěte bydlet s nenásilným rodičem, přičemž by tento rodič měl mít možnost vybrat si místo pobytu. NCJJ uvádí, že styk osoby dopouštějící se násilného chování by měla být povolen pouze v případě, že lze učinit adekvátní bezpečnostní opatření pro dětskou a dospělou oběť.

Rozhodnutí o styku může mimo jiné specifikovat předání dítěte prostřednictvím bezpečného prostředí, uskutečnění styku pod dohledem (za účasti) konkrétní osoby nebo instituce, povinností dokončení intervenčního programu pro násilné osoby, neumožnění přespávání dítě v domácnosti násilného rodiče. Pokud soud určí osobu (i člena širší rodiny), která má dohlížet na kontakt dítěte s násilným rodičem, musí stanovit podmínky, které je třeba při návštěvě dodržovat (O'Sullivan a kol., 2006). Rozhodnutí může například stanovit, že agresor před nebo během kontaktu s dítětem nesmí užívat alkohol a že dítě může kdykoli zavolat druhému rodiči (popis různých úrovní monitorovaného dohledu nad kontakty s dítětem a rodičem, viz Bancroft a Silverman, 2002).

Neasistovaný nebo nemonitorovaný kontakt dítěte a násilného rodiče by měl být povolen pouze poté, co rodič dokončí specializovaný program pro osoby dopouštějící se násilného chování (APA, 1996) a zároveň se osvědčí, tzn. po delší dobu nevyhrožuje násilím ani se násilně nechová. Kontakt dítěte a násilného rodiče by měl být zrušen/ukončen, pokud dochází k opakovanému porušování podmínek návštěvy, pokud je dítě v reakci na návštěvu vážně rozrušené nebo pokud existují jasné náznaky, že násilný rodič vyhrožoval, že mu ublíží nebo s ním uteče (chce dítě unést).

Sympozium se shora uvedenými východisky a doporučeními souzní. Byť navržená omezení pro styk vychází z amerického práva a jeví se nepřenositelná do rozhodovací praxe českých soudů, lze soudcům doporučit být invenční a využívat ukládání omezení rodičům bránící škodlivým vlivům na výchovu dítěte podle § 925 odst. 1, písm. c) o. z.

3. Průběžné aktualizace a prohlubování poznání týkajících se specifických témat 6. sympozia

Účastníci sympozia se shodli na nutnosti formou samostatných sympozií podrobněji rozpracovat jednotlivá obecná témata, kterým se 6. sympozium věnuje: Jedná se o: a) vysoce konfliktní rozpad rodičovského vztahu, b) snížení rodičovských kompetencí v důsledku domácího násilí, c) snížení rodičovských kompetencí v důsledku duševního onemocnění rodiče, včetně užívání návykových látek. Sympozia by se měla věnovat možnostem soudu posoudit (ne)naplňování potřeb dítěte,

² National Centre for Juvenile Justice publikuje právní normy, uvádí pravidelně revidovaná doporučení a pořádá vzdělávací aktivity.

8. rodinněprávní symposium

(ne)kompetence pečujících osob, procesních postupech a využívání soudního dohledu jako nástroje ochrany dítěte, i otázkám a způsobům participace dětí v těchto typech opatrovnických soudních řízeních.

8. symposium k 7. sympoziu

Sympozium č. 8. se v kontextu sympozia 7. zabývalo zejména:

1. Předcházet opakovanému selhání rodiče (násilí na dětech) lze jen absolvováním adekvátního intervenčního programu (doplněno do úvodu 7. sympozia)
2. Soudní dohled jako nástroj ochrany dítěte a naplnění pozitivního závazku státu

1. Předcházet opakovanému selhání rodiče (násilí na dětech) lze jen absolvováním adekvátního intervenčního programu

Ze zaslaných rozhodnutí lze zmínit následující závěr odvolacího soudu: Vědy, které se zabývají chováním člověka (například psychologie, sociologie), vychází z premisy, že minulé chování člověka predikuje chování budoucí. Tato premisa se potvrdila i v rámci výkonu rodičovských kompetencí (srovnej Roberts, B. W., DelVecchio, W. F. (2000). Jinými slovy, pokud rodič selhával při výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že při jejich výkonu selže i v budoucnosti. Takovému budoucímu selhání může účinně předejít absolvování adekvátního intervenčního programu, který je zaměřený na posílení narušených rodičovských kompetencí.

2. Soudní dohled jako nástroj ochrany dítěte a naplnění pozitivního závazku státu

V 6. a 7. tezi 7. sympozia se hovoří o pozitivním závazku státu na poli ochrany rodinného života s tím, že soudy by neměly dopustit, aby se s dětmi zacházelo nevhodně. Jedním z institutů, které při naplnění tohoto závazku mohou soudy využít, je soudní dohled. Rozhodne-li soud o dohledu nad dítětem (§ 925 odst. 1, písm. b) o. z.), měl by přitom v odůvodnění svého rozhodnutí uvést z jakého důvodu je dohled stanoven, na jaké skutečnosti bude dohlíženo, jak bude dohled probíhat, kdo ho bude realizovat a jaké mohou být následky nevhodného chování pečujících osob. Je-li o dohledu rozhodnuto v době, kdy rodiče usilují o posílení svých rodičovských kompetencí (tzv. intervenční fáze), měl by být dohled primárně zaměřen na monitoring a vyhodnocování odborné pomoci cílené na posílení rodičovských kompetencí. Setkání soudce s rodiči v rámci realizace dohledu by měla být velmi četná (v řádů týdnů), neboť autorita soudu pomáhá v motivaci rodiče ke změně chování. Pokud v této fázi je dítě odňato z péče rodičů, zaměřuje se dohled též na zachování, případně posilování vztahu dítěte s rodiči. Je-li o dohledu rozhodnuto v době, kdy již neprobíhají intervence zaměřené na posílení kompetencí rodičů, je dohled primárně zaměřen na naplňování potřeb dítěte, na jeho prospívání. Je-li dítě odňato z péče rodičů, tak též na budování identity dítěte a na realizaci kontaktů s osobami příbuznými a blízkými. Při realizaci dohledu by měl soud jednat s rodiči a naplňovat participační práva dítěte.

Použité zdroje

Odborné zdroje neuvedené v jednotlivých sympoziích

- Forslund, T., Granqvist, P., van IJzendoorn, M. H., Sagi-Schwartz, A., Glaser, D., Steele, M., Duschinsky, R.: Attachment goes to court: child protection and custody issues. *Attachment a Human Development*, 2021 (24/1), str. 1–52. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14616734.2020.1840762>, ze dne 24.10. 2024
- Galatzer-Levy, R. M., Kraus, L., Galatzer-Levy, J. (kol.): The scientific basis of child custody decisions. Wiley. 2. vydání. 2009.
- Goldstein, M., L. a kol.: Handbook of child custody. Springer International Publishing. 2016
- Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V., a kol.: Občanský zákoník. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, marg. č. 10.
- Rogalewiczová, R.: Určení místa bydliště jako významná záležitost dítěte. *Právní rozhledy*, 2019, č. 19, s. 649-654
- Westphálová, L.: Neshoda rodičů ve významné záležitosti. In: Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphálová, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 823, marg. č. 6.
- Zuklínová M.: Neshoda rodičů ve významné záležitosti [komentář k § 877]. In: Zuklínová, M., Elischer, D. Nová, H., Frintová, D., Mocek, O., Dvořák, O., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). Wolters Kluwer, zdroj: www.noveaspi.cz

Rodinněprávní sympozia Justiční akademie

- Justiční akademie: 1. rodinněprávní symposium – Protiprávní změna bydliště nezletilého dítětem jedním z jeho rodičů. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 2. rodinněprávní symposium – Svěření dítěte do péče příbuzného či jiné blízké osoby. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 3. rodinněprávní symposium – Střídavá péče. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 4. rodinněprávní symposium – Osvojení. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 5. rodinněprávní symposium – Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 6. rodinněprávní symposium – Jak pracovat s nekompetentními rodiči. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024
- Justiční akademie: 7. rodinněprávní symposium – Nepřijatelnost násilí na dětech. Dostupné z: <https://www.jacz.cz/vzdelavani/rodinne-pravni-sympozia-justicni-akademie>, ze dne 25.10. 2024